خلاصة الاستراحة

في

ضرورة الخلافة

تصنيف ڪيل

جناب مولانا مولوي محمد ذوالحق صاحب پرنسپال

مدرسه دارالرشاد گوٺ پير جهنڊو

ضلع حيدرآباد سنڌ

سنڌي ۾ ترجمو ڪيل

جناب مولوي دين محمد صاحب وفائي نئي آبادي جو

جنهنکي

شيخ عبدالعزيز مينيجر اخبار الحق

وڪٽوريا پرنٽنگ پريس سکر ۾ ڇاپي

پڌرو ڪيو

قيمت ٠-٢-٠

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا ان هدانا الله لقد جاءت رسل ربنا بالحق. ولا حول ولا قوة الا بالله ولا نعبد ولا نستعين الا اياه

ضرورة الخلافة

لا يخفى ان بقاء الملة الحنيفية السمحة البيضاء على الجادة الا بالخلافة الالهية والنيابة المشار اليها في قوله تعالى اني جاعل في الارض خليفة فخلقة الحياة المسلمة انما هي لانصرام الخلافة الحقة من الله سبحانه وتعالى وظاهر ان الخليفة شأنه له تعلق بها سواء بين الممكنات والموجودات

ان مان ظاهر آهي ته اسان جي اسانکي هن (يعني ايمان) جي هدايت ڪئي جنهن کان سواءِ خدا تعاليٰ اسانکي سڀئي وات ۾ ڏيکاري ڇڏيو. اسين (انهيءَ) بدون بيشڪ سگهون ها. اسان جي پروردگار جا سڀ پيغمبر سچ (هدايت) لاءِ آيا - بندگي کان سواءِ ٻئي ڪم ڪرڻ جي طاقت (اسانکي) خدا تعاليٰ ڏني آهي اسين خاص خدا تعاليٰ جي بندگي ڪيون ٿا ۽ هر حالت ۾ ان کان مدد وٺون ٿا.

خلافت جي ضرورت

ڳجهو نه آهي ته اسلام پاڪ جي بقاء خلافت ۽ نيابت الهي تي آهي جنهن جو قرآن پاڪ ۾ اشارو آهي اني جاعل في الارض خليفة يعني ته آءٌ ملڪ ۾ خليفو پيدا ڪندڙ آهيان (ان مان ثابت آهي ته) اسلامي زندگي جي پيدائش فقط خدا تعاليٰ جي خلافت حقه جي پوري ڪرڻ لاءِ آهي - هو ظاهر آهي ته ظاهر آهي ته الله تعاليٰ جو پيدا ڪيل

والاعراض والجواهر لتعلق
الحكومة لانه سبحانه ملجأ
العالمين بيده الملك والعمار
يحيي ويميت ويعطي ويمنع و
لا معقب لحكمه ولا راد لفضله
وقضائه وقدره وهو احكم الحاكمين
يفعل ما يشاء ويحكم ما يريد
وهو رب العالمين -

- اسامي الخلافة في الشرع -

فالخلافة الالهية الثابتة
للامة المسلمة انما هو خلافة
الحكومة العامة والرياسة
العامة ويعبر عنها في لسان
الشرع تارة بالخلافة كما في

حكمات و مخلوقات مرمن و
جوهرن مان حكومت جي لوني
مان لگاهر آمي جو بد آلله تعالى
جاه بداه مخلوقات ... آمي
و انجي مت ه ي ... رات
3يدون آمي و باري حاري - 3ي و
بدكري لو و الاهي حكم كيجه
امي 3يدو و الاهي قدرت و قضا و
مورداي كي ره ردكيدو و ره كيدو
كرن آمي (اما سبه حكومت آمي)
و امور داكمن جو حاكم آمي جمعي
ولمس سوكرين ...ي آن لدي
موجب حكم فرمائي او و امو
مخلوقات جو پروردگار آمي (و
امري زه دست حاكم اد ظاهري
خامه بعدي نائب دي سرورت آمي

(شريعت ه خلافت و نائب)

مسلمان اه جمكا خلافت الهي
ثابت آمي (اما حقيقت ه) تام
حكومت و وري پادشاهي آمي
شريعت ه (الهي حاكمشائي نائب آمين)
كه من (الكي) خلافت (يستخلفوه
آمي) خداوند تعالى جو فرمان آمي

قوله تعالى - آمنوا بالله ورسوله وانفقوا مما جعلكم مستخلفين فيه - وتارة بالامامة - كقوله تعالى: اني جاعلك للناس اماما - وتارة بالعهد كما في قوله تعالى لا ينال عهدي الظالمين - وفي شرح المقاصد المراد بالعهد الامامة بقرينة السياق وهو قوله تعالى اني جاعلك للناس اماما - وتارة باتمام النعمة كقوله تعالى ويتم نعمته عليك ويهديك صراطا مستقيما وتارة بالحكمة كقوله تعالى فقد آتينا آل ابراهيم الكتاب والحكمة وآتيناهم ملكا عظيما وتارة بالحكم كقوله تعالى ما كان لبشر ان يؤتيه الله الكتاب والحكم والنبوة الآية وغير ذلك من العبارات

آمنوا بالله ورسوله وانفقوا مما جعلكم مستخلفين فيه

ڪٿي امامت جيئن الله تعالى ابراهيم عليه السلام کي فرمايو آهي. اني جاعلك للناس اماما

ڪٿي عهد (جو لفظ آيل آهي) جيئن ته الله تعالى جو ارشاد آهي لا ينال عهدي الظالمين.

شرح مقاصد ۾ آهي ته هن آيت جي اڳين ڀاڱي اني جاعلك للناس اماما جي قرينه موجب (عهد) مان مراد امامت (خلافت) آهي ڪٿي (خلافت کي) اتمام نعمت (جي نالي سان سڏيو ويو آهي) جيئن خدا تعالى فرمايو آهي ويتم نعمته عليك ويهديك صراطا مستقيما

ڪٿي (اُن کي) حڪمت (سڏيو ويو) جيئن ته خدا تعالى جو قول آهي فقد آتينا آل ابراهيم الكتاب والحكمة وآتيناهم ملكا عظيما.

۽ ڪٿي (اُن لاءِ) حڪم (جو لفظ آيل آهي) جيئن الله تعالى فرمايو آهي ما كان لبشر ان يؤتيه الله الكتاب والحكم والنبوة.

ان ڪان سواءِ ٻيا لفظ به آهن

- بقاء الخلافة الى القيامة -

وقد تطابق العقل والنقل على بقاء الامة المسلمة حتى يقاتل آخرهم المسيح الدجال فالخلافة المذكورة ايضا دائرة معها على مر الايام واكثرها الطغام او اشعر امرها على على الانام فما ادعى بعض من لا يعرف الكلم من المعنى ان الخلافة قد انقرضت من اول ثلاثين سنة بعد وفاته صلى الله عليه وسلم فلعل ذلك القائل لم ينظر على حكمة خلقة الفسر ولم يتفكر في معاني الشريعة المطهرة ولم يتامل في اساس الملة المقدسة . والحديث مع انه من باب الاحاد يحتمل

خلافت قيامت تائين باقي هوندي

اهل مذهب جو هن ڳالهه تي اتفاق آهي ته مسلمان (قيامت تائين دنيا ۾) باقي هوندا تان جو پوئين انهن جا ڪامل دجال سان جنگ ڪندا - تنهنڪري خلافت الهي به انهن سان گڏ هميشه قائم (رهندي) ايندي پوءِ (لوڙهي) ڪميڻا ماڻهون ڪڏهن ان کان انڪار ڪن يا انهن ماڻهن الکر ته سخت ان (ته چا ئهو).

ڪي ماڻهون جن کي ڪجهه سمجهه جي خبر ڪانهي انهن جي هي دعوي ته خلافت حضرت رسول صلي الله عليه وسلم جي . وفات کان بعد ٽيهن ورهن تي ختم ٿي وئي آهي (جا باطل آهي) ڇاڪاڻ ته ان شخص بهوجهي نفس جي تهداش جي حڪمت تي نظر ڪان ڪئي آهي . ۽ نه وري شريعت پاڪ جي معنائن ۽ ملت مقدس جي اصول تي فڪر ڪيو اٿس (ان ڳالهه جي تائيد لاءِ جا حديث آئي آ تا ان بابت) شرح مقاصد ۾ آهي ته اها حديث (جيڪا) احاد جي قسم مان آهي (تنهن ڪري

الصوف من الظاهر الى الخلافة
على وجه الكمال انتهى شرح المقاصد

عالم الامر شاهد على ضرورته —

وهذان نوعان من
الارباب الذاتي انه اذا الذكر
في هذا الكلام لمصبه وذهب الى
شرعه الطريقة من الاسود لا
[illegible] ومن نظر ان بناء
الاسلام على اصول يلزمها
الخلافة الحكم وان دعوى
الاسلام [illegible] عدم ضرورة
الخلافة [illegible] باطل - ومن
اشتبه عليه ما قلنا فليرجع الى
سورة البقرة والنساء والطلاق
والحجرات والمجادلة والحشر
وغيرها من السور الكلام العام
فان فيها شفاء من هذا الداء
العضال .

فظهر مما قلنا ان عالم الخلق
والامر كلاهما شاهدان على

سواء) ظاهر كان قرآن ان مان
خلافت كامل [illegible] مراد ورتي ويندي
آهي —

خلافت جي ضرورت تي مذهب
شاهد آهي

دنيا جا مذهبن مان قرآن
[illegible] [illegible] اسوه
حسنه (يعني حديث شريف) [illegible]
[illegible] انسان کي [illegible] آهي ته [illegible]
[illegible] [illegible] اسلام جي
[illegible] اهڙي اصول تي آهي جو
خلافت کي لازم [illegible] (
[illegible]) ته مسلمان [illegible]
(ورثي) خلافت جي ضرورت كان
انكار [illegible] باطل آهي —
[illegible] جي [illegible]
[illegible] (قرآن مان) [illegible]
[illegible] سوره بقره ۽ نساء ۽ طلاق ۽ حجرات
۽ مجادله ۽ حشر ۽ انهن سورتن کي [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] آهي [illegible]
سون ان مان ظاهر آهي ته دنيا ۽ خدا
[illegible] خلافت
جي ضرورت تي [illegible] آهي — رسول

ضرورة الخلافة وان الاسوة
بالحسنة والخلافة الراشدة
قد اكدت وشرحت لها بما لا
مزيد عليه ومن شاء لعله اسعد
فليرجع الى تفسير الحافظ ابن
كثير ذيل قوله تعالى وعد الله
الذين آمنوا منكم وعملوا
الصالحات الآية

- مدار الخلافة -

ثم انه لا يخفى على من مارس
الواقعات الماضية والحالية
الدالة على الشوكة والعصبية
والمنعة والشجاعة والوحدة
والنصيحة لله تعالى ولجميع
المسلمين وغير ذلك فهي
رياست عامة في امر الدين
والدنيا خلافة عن الله تعالى
وعن صفوة صلى الله عليه وسلم
فيستحقها في الاصل من كان
جامعا لتلك الاوصاف وهي
هذه اوصاف يسوق الناس
بعصاه ويرحم صغيرهم ويوقر كبيرهم

صلي الله عليه وسلم جي زندگي ۽
خلافت راشده (چئن يارن جي ڪارنامن) جي
ان (ضرورت) جو اهڙو تاڪيد ۽
شرح ڪيو آهي جو ان ۾ ڪا به
واڌ ڪري نه سگهجي - جو ماڻهو
ان جو تفصيل ڏسڻ گهري ته
آيه وعد الله الذين آمنوا الخ جي
مفسر حافظ ابن ڪثير جي تفسير ڏانهن
رجوع ڪري -

خلافت جو مدار (ڪهڙي) آهي

گذشته ۽ موجوده واقعات جي واقف
ڪار ماڻهن کي معلوم هوندو ته خلافت
الهي جو دارومدار شوڪت جماعت
ڏاڍائي ۽ (مخلوقات لاءِ) شفقت ۽
رحمت ۽ خدا تعالى جي حڪمن ۽ ان
مسلمانن کي نصيحت ڪرڻ وغيره تي
آهي جو ۽ (اهڙن صفتن واري) دين
۽ دنيا جي بادشاهي ۽ خدا تعالى ۽
انهي برگزيده رسول صلي الله عليه
وسلم جي خلافت آهي ۽ اصل
۾ خلافت جو حقدار اهو آهي جو انهن صفتن جو
جامع هجي ۽ ان صفتن موجب
ماڻهن کي پوري طرح ڪنٽرول
ڪري ۽ انهن جي ننڍن تي رحم ۽

وإنما يؤخذ للمظلوم من الظالم و
ينتصر له ولعباده كائنا من
كان. لأن الشريعة الغراء
قد جاءت بالمساوات والإسلام
والمساوات أخوان لا يختلفان
وإنها هي قد ساوت بين
الأسود والأحمر وبين الرومي
والحبشي وبين المملوك
كان وإن زادهم وبين مالكه
وتعليمه صلى الله عليه وسلم
قد أهدر الفخر بالأنساب قال
الله تعالى إن أكرمكم عند
الله أتقاكم وقال صلى الله
عليه وسلم من أبطأ به عمله
لم يسرع به نسبه. فالعاري عن
الأوصاف الفضلى ولا قرشيا كان
أو غيره سواء بالنظر إلى أصل
مقاصد الإسلام وتعليمه صلى
الله عليه وسلم - وإنما الأ
فضلية والسيادة بحسب ذلك

وڏن جي مرضي ڪري ظالمن کان
مظلوم لاءِ حق ورتو ۽ خدا تعاليٰ جي
حڪمن جي اڳيان ماڻهن کي نصيحت
ڪري (ترادو • ڪهڙن ڪلمو آهي)
ڇو ته ڪهڙو مذهبي جو اِن شريعت روشن
۾ ڪا مساوات لاءِ آئي ۽ (ڪلمات ۾
مساوات (يعني هڪ جهڙائي) ۽ اسلام
هڪ ٻئي جا ڀائر آهن ۽ شريعت
ڪاري ڳاڙهي ۽ رومي شيدي
بدشڪل ڀائي ۽ اڳي سائين ۾
برابري ڪري ڇڏي آهي - ۽
حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم
جي تعليم ته ذات پات تي فخر ڪرڻ
کي بالڪل باطل ڪري ڇڏيو آهي
الله تعاليٰ فرمايو آهي ته اوهان مان
خدا تعاليٰ وٽ وڏو عزت وارو
وڏو پرهيزگار آهي رسول اڪرم
صلي الله عليه وسلم فرمايو آهي ته
بدڪار ماڻهن کي نسب فائدو نه
ڏيندو - يعني (اِن ڪري) ضروري
وصفن کان خالي ماڻهو اسلام جي
قاعدن موجب قريشي هجي يا غير
قريشي (هڪ ٻئي جي) برابر آهي -
امي وصفن ۾ فضيلت ۽ سرداري

الاوصاف فمن كان مظهرا لتلك الاوصاف على وجه الكمال كائنا من كان فهو المستحق لها بعد تعالى وحفظ حدوده واجراء احكامه والنظام مصالح عباده فهذه اوصاف هي العلة الواقعية ولو الامر وعليها يدور رحى الخلافة

- علة خلافة قريش -

والقريش لما كانت فيهم الاخلاق الحسنة والافعال المرضية موجودة حتى في الجاهلية ايضا يحملون الكل ويطعمون المساكين ويكفلون الارامل واليتامى وكانت الشوكة والرياسة مسلمة لهم في بسيط الارض ولذا كانوا يسمون الاحامسة وكانوا في الجاهلية والاسلام ملاك الحل والعقد فاقتضى حكمة

جو باعث آهن - پوءِ جيڪو به نظر ۾ ان وصفن وارو هجي پوءِ ڪير به هجي تہ جو خدا تعاليٰ جي نائب ۽ خليفہ بڻجڻ ۽ انهيءَ حدن جي نگهباني ۽ انهيءَ حڪمن جي جاري ڪرڻ ۽ انهيءَ ٻانهن جي ڀلائي لاءِ بندوبست رکڻ جو حقدار آهي ۽ (حقيقت ۾) اهي ئي وصفون (خلافت جا) سچا ڪارڻ ۽ (ٻورڙ) سبب آهن ۽ انهن (وصفن) تي ئي خلافت جي چڪي ڦري ٿي -

قريشن ۾ خلافت جو هجڻ

جهڙي حالت ۾ قريشن ۾ سهڻا لائق ۽ دل وڻندڙ فعل موجود هوا تہ انهي جاهليت (ڪفر واري زماني) ۾ به (هر ڪنهن جنگين جا تن سان سڀڪاريل هوا جهڙين تہ) مهمانن جو بار کڻندا هوا ۽ مسڪينن کي کارائيندا هوا ۽ رنڊن زالن ۽ يتيمن ٻارن جي پرگهور ڪندا هوا ۽ روءِ زمين تي هنن جو دٻدٻو ۽ رئيسائي مڃيل هئي - انهي ڪري انهن کي پهلوان معتبر ۽ ويندو هوس ۽ (اهڙي طرح) جاهليت ۽ اسلام ۾ حل ۽ عقد (حڪومت جي ضروري ڪمن) جا مالڪ هوا

سبحانه وتعالى أن يوسد أمر
الخلافة إليهم لوجود الأوصاف
الضرورية والسياسة الحكيمة
فيهم لا لأنهم أقرباء - صلى الله
عليه وسلم أو لأنهم من ولد
علي - أو ما نرى أن الأنبياء
عليهم السلام لم يورثوا درهما
ولا دينارا. وورثوا العلم
فمن أخذه أخذ بحظ وافر و
ذلك العلم الوافر هو
استعداد الحكومة واعداد
أمور السياسة الشرعية وعلى
تلك الأوصاف الحكمية
والمواد السياسية اقتصرت
همة الخلفاء الراشدين ولم
يوسدوا الخلافة إلى أقربائهم
أو إلى من ليس فيه الصفات

(پيغمبري) خدا تعاليٰ جي حڪمت
جي ماتحت هئي ته خلافت جو حڪم
(ان) ڪهن سڀ ضروري وصفن جي
(خلافت جن) ضروري وصفن ۽
حڪمت ۽ سياست انهن ۾ موجود
هئي - (باقي) هن ڪري (خلافت
انهن کي) نه (ڏني وئي ته) هو حضور
صلي الله عليه وسلم جا مائٽ يا هو
شريف نسب وارا آهن -

توهان کي معلوم نه آهي ته خدا تعاليٰ
جا پيغمبر عليهم السلام - نه ڪا چاندي
ورثي ۾ نه ڇڏيندا آهن پر هنن جو
ورثو علم آهي پوءِ جنهن ماڻهن انهي
ورثي کي هٿ ڪيو (جي) گهڻو
حصو هٿ آيائون ۽ ان (پيغمبري)
ورثي علم مان اسلامي مراد آهي
حڪومت جي لياقت ۽ شرعي سياسي
حڪمن کي سرانجام ڪرڻ - انهي
(علم حڪومت ۽) مڃارڻ
وصفن ۽ سياسي قاعدن تي خلفاءِ
راشدين جي همت جو بنياد هو -
(انهي تي نظر ڪري) هنن پنهنجي
مائٽن کي انهن ماڻهن کي ڪانهن جن ۾
(حڪومت جون) مڙيون صفتون نه

المذكورة ولذلك جعل الفاروق الاعظم رضي الله عنه الامر شورى

حكمة كون النبي عربيا والخلفاء عربيهم

والفائدة المضمرة اذا قام دليل في سورة المائدة ظهر عليه ان سبحانه انما جعل العرب مركز خلافته ومهبط رحال دنياهم لكون مادة الارشاد موجودة فيهم دون ما سواهم وان المنعة والقوة والسيادة اذا كانت موجودة لديهم فقط فلهذا صرح صلى الله عليه وسلم الائمة من قريش - وفي رواية - لا يزال هذا الامر في قريش لا يعاديهم احد الا كبه الله في النار ما اقاموا الدين (بخاري) ثم

هيءُ خلافت کي ٿي سونپيو (جيئن ته) انهيءَ ڪري حضرت امير معاويه حڪومت کي (مسلمانن جي) مشوري تي ڇڏي ڏنو.

عربستان ۾ نبوت ۽ خلافت ڏيڻ جي مصلحت ۽ حڪمت

جيڪو ذڪر مٿي ٿي چڪو، سورة مائده ۾ غور ڪرڻ تي معلوم ٿيندو ته خدا تعاليٰ عربن کي پنهنجي خلافت جو مرڪز ۽ پنهنجي فيض جو فرودگاه ان ڪري ڪيو جو انهن ۾ هدايت جي (طاقت يا) مادو موجود هو ٻين ۾ (اوترو) ڪونه هو - ۽ انهيءَ ۾ قوت ۽ سرداري (جهڙن وصفن) انهن وٽ گڏ ٿي چڪي هيون انهيءَ ڪري رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم صاف حڪم فرمايو ته ائمه قريشن مان آهن ٻئي روايت ۾ آهي ته حڪومت هميشه قريشن ۾ هوندي جيڪو انهن جي مخالفت ڪندو ته ان کي الله تعاليٰ منهن ڀر باه ۾ اڇلائيندو (پر خلافت ان ۾) جيستائين هوندي جيستائين هو دين کي قائم رکندا (بخاري) پوءِ جڏهن قريشن مان

انه لما تلاشت عصبية القريش
وذهبت الاخلاق المرضية
المودعة فيهم التي جعلت لاجلها
مناط الرسالة ومناط الخلافة
ونبذوا عن القوة والشوكة
وانهمكوا في الشهوات وجعلوا
اخلاق العرب العرباء وراء
ظهورهم كانهم لا يعلمون فسياسة
[illegible] اعظم شاهد على ذلك الآية
الانفال [illegible] وان تتولوا يستبدل
قوما غيركم ثم لا يكونوا امثالكم
فقد ينتقل الخلافة منهم الى من
هو اجمل واوثق واقوى و
[illegible] عصبية وشوكة وقوة
وغلبة وتقليد المساكين و
الرعايا وعصمة للاموال و
غير ذلك من الصفات فان الله
عز وجل انما ينظر الى قلوب
بني آدم وصفاتهم وما يترتب
عليها من الاخلاق ولا ينظر الى
الصور والاعمال الظاهرة قال

قومي عصبيت ۽ اهي سٺيون عادتون
جن ڪري انهن کي رسالت ۽ خلافت
لاءِ چونڊيو ويو هو گم ٿي ويون ۽
قوت ۽ شوڪت کان خالي ٿي شهوتن
۾ غرق ٿي ويا ۽ خالص عربن جي عادتن
کي (اهڙي طرح) ڇڏي ڏنائون اڃلائي
ڄڻ انهن جو ڄڻ ته انهن کي ڄاڻندا
ئي نه هوا (اهڙي حالتن کان پوءِ)
الله تعالى پنهنجي هميشه جي قاعدي
(۽ حڪم) موجب ته جڏهن
[illegible]
ڪا ٻي قوم کي عوض ۾ آڻيندو جو
توهان وانگر نه هوندي [illegible] انهن
(قريشن) مان خلافت کي اهڙن [illegible] انهن
انتقال ڪرائيندو جو اهي (قريشن کان)
[illegible] ۽ قوت ۽ همت ۽ عصبيت ۽
شوڪت [illegible] ۽ غلبي ۾ گهڻو وڌيڪ
هوا ۽ انهن مسڪينن ۽ [illegible] ۽ [illegible]
زالن جي پرگهه [illegible] نگهباني ۽ ٻيون
وصفون به (موجود) هجن — الله تعالى
انسان جي دلين ۽ انهي [illegible] ۽ انهن
سان جيڪي اخلاق لاڳاپيل آهن انهن
ڏسي ٿو (الله تعالى جي) نظر انسان
جي صورتن ۽ ظاهري عملن تي نه آهي

الله تعالى ان يفعل الله لحكمة فيها ولا دما لها وانكر ذلك المعتزلة منكم -

كون الخلافة من قريش مطابق للعقل والنقل

فلما اشرق شمس سماء التحقيق على ان اهل الخلافة من قريش من اين ومن امرهم كان مطابقا للعقل والنقل وموافقا لعالم الخلق والامر والله الحمد. ثم انه وان كنا قد علمنا ان المذكور يشفي الصدور الخبير والجاهل الغمر ليس بالخاطر مدير هدى للمتقين وحسرة على الظالمين الا اذا زيادة البصيرة والاطمينان نذكر من عبارات الائمة شيئا ليكون انموذجا لما ذكر ويهدي به المسترشد

الله تعالى (حج جي قربانين بابت ۾) فرمايو آهي ته "نڪي انهن (قربانين) جو گوشت ۽ نڪي انهن جو رت الله کي پهچندو آهي پر اوهان جي پرهيزگاري الله کي پهچندي آهي."

قريشن مان خلافت جو هجڻ ٺيڪ عقل ۽ نقل جي موافق آهي.

تحقيق جي آسمان مان (مين [illegible]) سج وانگر چمڪي رهي ته قريشن جي ڪرڙ لهڻ وقت انهن مان خلافت جو نقل ڪرڻ (علمو وجوڻ) عقل ۽ نقل ۽ دنيا ۽ مذهب جي موافق ۽ مطابق آهي - والله الحمد.

اسين سمجهون ٿا ته مٿين تقرير سمجهڻ لاءِ ڪافي آهي سنجيده عالمن کي ته اسين مخاطب ٿي نٿا چئون (جو ته هي تقرير [illegible] آهي) ۽ نيڪوڪارن لاءِ هدايت ۽ (هي سمجهه) ظالمن لاءِ حسرت (جو سبب) آهي. مگر اسين وڌيڪ [illegible] رائي ۽ تسلي لاءِ مناسب ٿا ڀانئون ڪ [illegible] عبارتون نقل ڪريون ته انهن [illegible] ان ڪيل ([illegible]) جو [illegible] طالب (اهڙن ان مان)

التي تحيل الرشاد والله
الموفق للسداد -

قول العلماء

قال امام المغرب القاضي
ولي الدين عبد الرحمن بن
خلدون في كتابه العبر ان
نسب القرشي لاجماع الصحابة
يوم السقيفة على ذلك وثبت
ايضا في الصحيح لا يزال هذا
الامر في هذا الحي من قريش
وامثال هذه الادلة كثيرة الا
انه لما ضعف امر قريش وتلاشت
عصبيتهم بما نالهم من الترف
والنعيم وبما انفقتهم الدولة
في سائر اقطار الارض. عجزوا
بذلك عن حمل الخلافة وتغلب
عليهم الاعاجم وصار الحل
والعقد لهم انتهى - قال
الشوكاني في وبل الغمام
لا ريب ان في بعض هذه الالفاظ

هدايت جي سڌي وات جو رستو ڏيکاري ٿو ۽
الله تعالى نيڪ ڪمن جي توفيق
ڏيندڙ آهي -

علمائن جون عبارتون

مغرب جي امام قاضي ولي الدين
عبدالرحمن ابن خلدون پنهنجي
ڪتاب العبر ۾ فرمايو آهي (خلافت
۾) نسب قريشي لاءِ ثقيفه جي ڏينهن
اجماع ٿيو ۽ صحيح طرح صحيح (حديث)
۾ ثابت آهي ته حڪومت هميشه
قريشن جي هن قبيلي ۾ هوندي. اهڙا
گهڻا دليل آهن مگر جڏهن
قريشن جي حڪومت ضعيف ٿي ۽ انهن
جي عصبيت عيش ۽ عشرت ۾ اوڙ
ڪري خراب ٿي ويئي ۽ [illegible] ڪري ۾ جو
دنيا جي ڪنڊن ۾ انهي حڪومت
ضعيف ٿي ويئي ته [illegible] خلافت جي
ڪمن کان عاجز ٿي پيا ۽ انهن تي
عجمي غالب آيا ۽ حل وعقد (حڪومت
جون ضروري ڳالهيون) انهن لاءِ
ٿيون -
علامه شوڪاني وبل الغمام ۾ فرمايو
آهي ته شڪ نه آهي ته (انهن حديثن ۾)
ڪي اهڙا لفظ آهن جو (قريشن ۾

ما يدل على الحصر ولكن قد
خصص عموم هذا الحصر احاديث
وجوب الطاعة على العموم
وبذلك صرح القران الكريم
على الاطاعة و(ه) فما يدل على
وجوب الطاعة لغير القرشي
على الخصوص كحديث طيعوا
السلطان وان كان عبدا
حبشيا راسه كالزبيبة وهو في
الصحيح وكذلك حديث عليكم
بالطاعة وان كان عبدا
حبشيا فانما المؤمن كالجمل
اذا قيد انقاد واخرج احمد وابن
ماجه والحاكم ومن زعم ان
ثم فرقا بين الامام والسلطان
فعليه الدليل لاسيما بعد قوله
صلى الله عليه وسلم الخلافة
في امتي ثلاثون سنة ثم ملك
اخرجه ابو داود والترمذي
وحسنه من حديث سفينة - ۳

خلافت ہے) بعد مجبوری کی حالت
ہے ظاہر ان حدیثوں واری، عموم
کی طرح اطاعت وارد ہے یعنی
خاص کر یہ جو آتی ہے (امری
طرح اطاعت آئی ہے) قرآن کریم میں
صفائی سے آتی ان کا مطلب
اخذ ہوں جو آتی خاص غیری
غیر قریشی ہے وجوب فرمانبرداری
کی دلالت کرتی ہوں جیسے حدیث
سلطان ہی اطاعت کرو لوگو
بعد کل حبشی بالو جیسی ہوں
صحیح (بخاری) میں آتی ہے اور ایسے
حدیث لوگو ان کی اطاعت لازم آتی
تو جس پاؤں جیسے (بادشاہ) ہے
ہر قریشی میں اب واشگاف آتی ہے
ان کی فلانی حکی خلیفہ
و سلطان میں جو فرق جو کہا ان (ان)
کن کا دلیل کی دلیل آئی لازم
آتی ہے خاص کر کی حدیث رسول
صلی اللہ علیہ وسلم کا خلافت

...عنه صلى الله عليه وسلم بان الاذان في الحبشة والقضاء في الانصار فما هو الجواب عنه؟ فهو الجواب عن ذلك بتخصيص، كون الائمة من قريش ببعض بطونهم لا يمكن الا بدليل - والاختلاف الذي وقع على الاجماع اكثر انه احوط واما ان يعدم المعصوم اي فليس هو أمر بالوصف ... اكثر مادة ونوه من المسائل ... الكلام من التراكيز العه (كليات الكرامة) قال في شرح المقاصد . قد ذكر في كتب الكلامية انه لا بد للامة من امام يحيي الدين ويقيم السنة وينصف للمظلومين ويستوفي الحقوق ويضعها مواضعها ويشترط ان يكون مكلفا

آهن جن جي حديثون آهن ته بانگ حبشين ۾ ۽ قضا انصارن ۾ آهي تنهن جو ڪهڙو حديثن جو جواب (يعني معني) آهي ته آهي ٿي (الائمة من قريش) جو جواب آهي - بعض بطن قريشن سان (خلافت جو) خاص ڪرڻ دليل کان سواءِ ٿي نه سگهندو - (من) سان گرفت ڪرڻ ته ان (قريشن جي خلافت) تي اجماع آهي شڪ نه آهي ته (اجماع) احوط جو آهي ۽ ٻئي طرح (خلافت لاءِ قريش) سمجهڻ (شريعت ۾) ٻئي طرح ڪون (آيل) آهي جيڪو (قريش جو واجب سمجهڻ) صحيح ناهي ته ان بابت ڪيترا (مجتهدن جا) مسئلا ۽ علم باطل ٿي ويندي انهيءَ کا ثابتي دليل (اشتمال الكرامة)

شرح مقاصد ۾ فرمائي ٿو ته جي ڪلامي ۾ بيان ٿيل آهي ته امت لاءِ امام جو هجڻ ضروري آهي جو دين کي جاري ۽ سنت کي قائم رکي مظلومن لاءِ انصاف ڪري ۽ ٻئي طرح حق ڏياري حقدارن کي پهچائي ان ۾ شرط آهي ته عاقل بالغ مسلمان

مسلماً حراً ذكراً مجتهداً شجاعاً ذا رأي وكفاية سميعاً بصيراً ناطقاً قرشياً فان لم يوجد من قريش من يستجمع الصفات المعتبرة ولي كناني فان لم يوجد فرجل من ولد اسماعيل عليه السلام فان لم يوجد فرجل من العجم ولا يشترط ان يكون هاشمياً ولا معصوماً ولا افضل من من يولى عليهم انتهى — وهذا الذي قلناه انما هو بالنظر الى اصول الشريعة المطهرة وما يقتضيه بحسب قواعدها الظاهر وامعان النظر.

• اصلاح لقول مخالفيه —

واما اقوال العلماء على خلاف ما ذكرناه فلا بأس عندنا بوجودها مع انها معنا قضية فيها اجتهاداً والله يقول الحق وهو يهدي السبيل، ولو كان من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافاً كثيراً.

آهي مرد مجتهد پهلوان عقل ۽ همت وارو ٻڌندڙ ۽ ڏسندڙ ڳالهائيندڙ ۽ (۽) قريشي ذات هجي پر جيڪڏهن (خلافت لاءِ) معتبر صفتن وارو قريشي نه ملي ته پوءِ ڪناني ڪي والي (خليفو) ڪيو وڃي جيڪڏهن اهو ڪون ملي ته پوءِ اسماعيل جي اولاد مان ڪو چونڊيو وڃي پوءِ جيڪڏهن اهو به هٿ نه اچي ته عجمي چونڊيون (خليفو ڪيو وڃي) (خليفو) هاشمي ۽ معصوم ۽ افضل هجڻ (عيب) کان اهي شرط جو شرط ڪا ڪون آهي - بس - هي جيڪي لکيو اٿئي آيا آهيون سو اهو (سنئون) شريعت پاڪ جي اصولن ۽ انهي ظاهري قاعدن جي خواهش ۽ اونهي نظر جي ڪري هو.

مخالف جي قولن جو سڌارو

پر اسان لاءِ ابتو

عالمن جا جي قول آهن انهيءَ اسان کي ڪو ڊپ ڪونهي (ڇو ته) اهي پاڻ ۾ (هڪ ٻئي) جي ابتڙ (آيل) آهن جو اسان کي ڪو سچ لکڻو آهي (ڇو ته) الله تعالى (ان) شان فرمائي ٿو سڌي وات ڏيکاري ٿو (قرآن ۾ آهي) جيڪڏهن الله کان ٻئي سواءِ ٻئي (ڪنهن) وٽان هجي ها ته منجهس گهڻو اختلاف لهن ها.

ولي من عهده لنفسي طريق التوفيق لعوجه ما نقله بعض المغترين بالمشتبهات عن الامام النووي و شيخ الاسلام الحافظ ابن حجر رحمهما الله تعالى الا ان خوف المجادلين وعدم فراغ البال واختلال الحال لا يرخص الى تحريره ولعل الله يحدث بعد ذلك امرا وما هو على الله بعزيز.

ثم لا يذهب على الجمهور ان هذا المبحث الى الآن انما كان اثبات ان انعقاد الامامة لغير القرشي و بعض عدد تلاشي حالات القرشي جائز.

- حكم الباغي -

واما ان اذا انعقد اجماع أهل الحل والعقد على غير قرشي و سدوا الامر اليه من قديم او حديث ثم خرج عليه باغ قرشيا كان او غيره يشق عصا اتفاق المسلمين و يثور

امام نووي ۽ شيخ الاسلام ابن حجر کان جو بعض ماڻهن (مبارڪون) نقل ڪيون آهن، مون کي انهيءَ جي دل ۾ اهي (مبارڪون) جي عزي جوڙي معنى آهي مگر جھگڙالن جي خوف ۽ عدم فراغت ۽ دل جي حالت (موڪلي) انهيءَ بيان جي اجازت نٿي ڏئي - شايد الله تعاليٰ من کان پوءِ ڪو اهڙو امر پيدا ڪري (جو اها معنى ڪرڻ ۾ اچي) الله تعاليٰ لئي اها ڳالهه ڪا ڏکي ڪانهي -

هاڻ عام ماڻهن تي ظاهر رهي ته هيستائين هي بحث مون ثابت ڪيو ته جو قريشن جي حالت خراب ٿي وڃڻ ڪري غير قريشي کي امام ڪري انهيءَ بيعت ڪجي ته جائز آهي -

امام ٻوڙن کان ڦرڻ جي جزا

جڏهن خالت ۾ اهل حل و عقد غير قريشي (جي امامت) تي اجماع ڪيو آهي ته يا نئين مان ڪو ان ڏانهن سونپي ڇڏيائون پوءِ ان تي ڪو بغاوت خروج ڪيو اهو قريشي هجي يا غير قريشي، مسلمانن جي ايڪي واري لٺ کي ٽڪرائيندو ۽ انهن ۾ فساد پکيڙيائين ۽ جنگ

العصر بينهم ويخرج بذلك من الاتحاد والاتفاق الذي يحمي عليه حصن الاسلام ويدعو الى دوام تخاصمهم ويفسد في الحل والحرم ويقتضي ان المرء لا يعد عاصيا ولا فارا بذلك ولا يؤمن بقوله تعالى من دخله كان امنا وبذلك حرمه بيت العتيق ولا يصدق بقوله تعالى - اولم يروا انا جعلنا حرما آمنا ويتخطف الناس من حولهم الاية لاسيما اذا كان في خروجه على الامام الحق خوف تسلط الدولة الطاغية والكفرة اللئام الباغية على حوزة الاسلام وعلى حوزة الامكنة المقدسة فهل يصح دعواه تلك وهل يصح ايمانه واعماله وتوسيد الامر اليه ام ماذا يفعل -

اتحاد ۽ اتفاق کي اسلام جي ڪوٽ جو بنياد رکيل آهي ان کي ڇڏڻ سبب ڪرڻ گهرجي ٿو ۽ دوئي ڪرڻ ڏي ٿو ۽ جاري آهي ان ۽ حرم ڪعبي ۾ فساد ڪرڻ لڳو ۽ ٻيو ٿو ٿئي ٿو حرم گنهگار ۽ خدا کي ٻڌائي ٿو سگهي خدا تعالى جي حڪم جي بر خلاف (حرم ۾) داخل ٿيو ۽ اهو امن وارو آهي ايمان نه آڻي ٿو ۽ حرم ڪعبه الله جي بي ادبي ڪرڻ گهرجي ٿو خدا تعالى جي هن حڪم تي ايمان نه آڻيندو ته (نه ڏٺائون ته اسان (ڪعبي جي) حرم کي امن جي جاءِ ڪئي ۽ ان جي آس پاس ماڻهن کان ماڻهو ڪڍيا ويندا) خاص ڪري ان حالت ۾ امام برحق تي ان جي خروج ڪرڻ سان سرڪش جي فرمان ۽ ظلم ڪافرن جو دار الاسلام جي حدن ۽ پاڪ جاين جي مرڪزن تي دست درازي جو (امڪان) ۽ خوف ماڻهي ته اهو (خارجي) جي امام (خلافت واري) دعوى صحيح آهي يا ان جي بيعت ڪرڻ ۽ ان کي ڪم سونپڻ درست آهي يا

فلا يخفى على عاقل ان الاختلاف
والنزاع اسوء الاخلاق في لسان
الشرع قال تعالى ولا تنازعوا
فتفشلوا وتذهب ريحكم. بل
هو اقبح من الشرك والكفر يلوح
قوله تعالى قال، اني خشيت ان
تقول فرقت بين بني اسرائيل،
ولم ترقب قولي - واخبار
صلى الله عليه وسلم عن ابليس،
اللعين انه ينشط ويفرح ويهتز
عن التفريق بين الزوج والزوجة
مالا ينشط عن الشرك والكفر
او كما قال، صلى الله عليه وسلم
فمنزلة الاسلام مبنية على الاتحاد
والاتفاق فمن اراد ان يهدم
هذا الاتفاق ويفسد هذا الاتحاد
فهو باغ لاسيما اذا كان يخالف
مع السلطان المذكور، وقد قضى

جا ڪھڙو وڏي ماڻهن کي معلوم
هوندو ته اختلاف ۽ جهڳڙو شريعت ۾
نهايت برن عادتن مان آهي الله تعالى
فرمايو آهي ته ڇڪتاڻ نه ڪريو نه ته
سست ٿيندؤ ۽ اوهان جي (اتفاق
جي) هوا ٿلي ويندي، بلڪ هي
اتفاق شرڪ کان به ڏاڍي بڇڙي
آهي خدا تعالى جو (هي) فرمودو هن
ڳالهه اشارو آهي (هارون پيغمبر جو
ته) آءٌ (مون ڳالهه کان) ڊنس ته متان
چوين ته بني اسرائيلن جي وچ جدائي
وڌي ۽ منهنجي چوڻ جي نگاهه نه رکئي-
حضرت رسول اڪرم صلى الله عليه
وسلم جون حديثون ته شيطان لعين
زال مڙس جي ملڻي ڪري ايترو
شادان ۽ خوش ٿيندو آهي جو شرڪ
۽ ڪفر کان به ايترو خوش نه ٿيندو
آهي -

اسلام جي مرڪزي بنياد اتفاق
۽ اتحاد تي آهي پوءِ جيڪو ان
اتفاق وچ خراب ڪري جو ارادو
ڪري ۽ انهي ايڪي کي وڃائڻ جو
ارادو آهي خاص ڪري ايتري
حالت جو مٿين دست درازي جو ۾

فهو الذي لا يتكلم عن الهوى
ان هو الا وحي يوحى فداه ابي
وامي انه اذا بويع بالخليفتين
فاقتلوا الآخر منهما او كما قال
صلى الله عليه وسلم رواه مسلم
فعلى المسلمين ان يأخذوا
على يديه اذا لم يمكنهم الا من
ذلك فلذا اقل مرة ان لا يعاونوه
فيما بين لله ورسوله وانما
جزاء الذين يحاربون الله و
رسوله ويسعون فسادا في الارض
ان يقتلوا او يصلبوا او تقطع
ايديهم وارجلهم من خلاف او
ينفوا من الارض ذلك لهم خزي
في الدنيا ولهم في الآخرة عذاب
اليم - ولعل فيما ذكرناه كفاية
لمن له ادنى درايه واما
المتعصب الحاسد والجاهل
الكاسد فلا يشفيه اضعاف هذا
الا ان شاء الله تعالى - ولو شاء

خوف منجهي - ۽ رسول الله صلي الله
عليه وسلم (فداه امي وابي) ارشاد
باطهون جي حق ۾ فيصلو ڪيو آهي
انه اذا بويع الخ.

پوءِ مسلمانن کي لازم آهي ته ان کي
منع ڪن ۽ جيڪڏهن وس اٿن ته ڪوئي
سگهن ته گهٽ ۾ گهٽ ان جي مدد
نه ڪن (جو ته امداد ڏيڻ) خدا
تعالي ۽ ان جي رسول سان جنگ ڪرڻ
آهي (۽ الله تعالي فرمايو آهي ته)
جيڪي الله ۽ ان جي رسول سان جنگ ڪن
۽ زمين ۾ فساد (جو هٿ) ڪن
ڪوشش ڪندا آهن تن جي سزا ڏيڻ
سواءِ (ٻي ڪا) نه آهي ته ڪهڙن
ماريا وڃن يا سوري چاڙهيا وڃن
سندن هٿ ۽ پير سامهون وڃن
نڪالي ڇڏجن ته انهن لاءِ
خواري آهي ۽ آخرت ۾ انهن لاءِ
عذاب آهي -

اميد ته اسان جيڪي بيان ڪري
آيا آهيون ان ۾ (ورڌو دانا ته جيڪو
هر) ٿوري سمجهه وارو لاءِ ڪافي
آهي باقي متعصب ساڙولي جاهل ڪوڙي
کي ڀلي ان کان ٻيڻا فائدو ته ٿيندو
مگر جي خدا تعالي گهري (قادر)

ربك لآمن من في الارض كلهم جميعا - و في الارض آيات للموقنين و في انفسكم افلا تبصرون - ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم -

كتبه المذنب محمد نور الحق غفرله (مولوي فاضل. منشي فاضل) مدرس مدرسه دار الرشاد گوٺ پير جهنڊو ضلع حيدرآباد سنده

٢ ذو الحجه سنه ١٣٣٧ھ

هذا هو الحق و هو احق بالاتباع انا العبد ابو تراب رشد الله الشهير بصاحب العلم الرابع على حد

جهڙڪا هن انهيءَ جو نالو لکيا ۽ گهري ها ۽ جهڙڪي زمين ۾ آهن سي سڀ گڏجي ايمان آڻين ها ۽ (پر انهن نه ڪيو جو انهن فطرت جي برخلاف آهي) زمين ۾ پنهنجي واڳن ۾ (گهٽين) نشانيون آهن ۽ (خود) توهان ۾ جن ۾ (قدرت جا ڪرشما آهن) توهان ڇا ڏسو ٿا (پيهاري ۽ دعا آهي ته) اي پرورگار اسان جي (دعا) قبول ڪر بيشڪ تون ٻڌندڙ ۽ ڄاڻندڙ آهين -